

JOSEP TRUETA EN EL SEU CONTEXT SOCIO-POLÍTIC I PROFESSIONAL (*)

CORBELLA i CORBELLA, Jacint

Josep Trueta i Raspall (1897-1978) ha estat un personatge important en la societat catalana, marcat principalment pel seu alt nivell com a metge i la projecció en l'àmbit polític. En aquesta anàlisi breu veiem que la seva activitat queda dividida en quatre parts. La seva formació i treball inicial a Catalunya, més en el vessant de la cirurgia; els anys de l'exili a Anglaterra fins a ser professor a Oxford; i el retorn a Catalunya. També el període posterior de la valoració i record de la seva obra, que fan, en bona part per mèrit i esforç de l'Amèlia, que no se l'oblidi.

Si haguéssim de definir cada període, amb caràcter de titular, podríem parlar de l'etapa de creixement com a metge, de consolidació com a savi i ensems d'activitat política i nacional com català, de reconeixement interior quan torna, i de consolidació posterior de la seva figura. Els escrits sobre Josep Trueta són molt nombrosos, i caldria destacar el llarg assaig de Josep Pla, d'unes seixanta pàgines en el volum dos d'homenots, de les seves obres completes; la biografia feta per Antonina Rodrigo; l'estudi molt detallat de l'obra mèdica, potser l'anàlisi més completa en conjunt, fet per Felip Cid. També les memòries "Fragments d'una vida", i sobretot el seu propi llibre "L'esperit de Catalunya".

Cal valorar també alguns aspectes de la seva personalitat. Trueta neix, a final del XIX, al Poble Nou, en el terme de Sant Martí de Provençals, acabat d'absorbir per Barcelona, dins d'una família amb una forta herència cultural. Vuit generacions abans un ancestre, Antoni Puigredon és cirurgià d'Artesa de Segre (Fragments, pp. 19-20). L'arrel era lleidatana. Hi ha antecedents de cirurgians i de metges; un avi farmacèutic, el pare metge. Un germà seu també és metge. De petit veu com el pare és metge al Poble Sec, i després poc més enllà en la geografia de la ciutat. Va ser el pare, ben relacionat pels seus companys d'estudis, explica el mateix Trueta a Pla, qui l'induí a ser metge. A ell li tirava molt la pintura. Decidí fer-se cirurgià i en acabar entrà en el servei de Manuel Corachan, cap de servei de l'Hospital de la Santa Creu. L'herència de mestratge quirúrgic més llunyana eren dos personalitats importants, Enric Ribas i Ribas, mestre de Corachan i deixeble de Salvador Cardenal, el més il·lustre dels cirurgians catalans del seu temps.

** Corachan treballava molt. Entre altres coses es cuidava de les lesions per traumatisme dels afiliats d'una mútua. Hi havia una incidència alta: ferides, amputacions, fractures. Aquestes eren un gruix important de la feina. Les lesions a mans i peus, braços i cames, eren part de la tasca de cada dia. L'atenció immediata i el seguiment, fet que tingué importància en la manera d'enfocar el tractament

de les fractures. S'especialitzà doncs en les lesions de l'aparell locomotor, de l'esquelet.

El juny de 1936 fou escollit cap d'un dels serveis de cirurgia, el que havia deixat vacant Enric Ribas i Ribas, de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Fou també professor lliure de cirurgia de la Universitat Autònoma, equivalent de fet al nivell de catedràtic. Al cap d'un mes comença la guerra, amb l'allau de ferits a tots els hospitals de Barcelona, que quedaren col·lapsats. Hi hagué centenars de ferits, calia resoldre els problemes. Trueta coneixia bé una tècnica, deguda en part a W. Orr, desenvolupada sobretot durant la primera guerra mundial, d'immobilització de les ferides per medi d'un embenat de guix. Trueta hi afegí alguns punts essencials, fruit de la seva experiència en els accidents de treball. Eren quatre punts: 1. Netejar bé amb aigua i sabó; 2. Retallar les parts necrosades o greument lesionades de les vores de les ferides, que solien ser molt més complexes i brutes, que les causades pel treball. Era la tècnica de Friedrich. 3. Posar una gasa compacta, amb un antisèptic i embenat de guix; 4. Deixar-ho immobilitzat sense canviar el guix. Les lesions es curaven bastant bé, i no feien la pudor, de manera sorprenent, que si no es retallaven bé les vores necrosades. Això fou el seu èxit quan la guerra.

** El segon període és prou llarg, gairebé mitja vida, de 1939 en que arriba exiliat a Anglaterra fins el 1967 en que es jubila. El relat de Pla, i el propi de Trueta, més llarg, a "Fragments d'una vida", ho explica prou bé i amb detall. No entraré ara en els detalls mèdics, la part més important del seu prestigi. Però cal assenyalar el seu paper per a mantenir la consciència catalana. Quan forma part del Consell català a l'exili, amb Carles Pi Sunyer com primus inter pares i en la presidència de Josep Irla. Aleshores escriu la seva obra més coneguda, publicada primer en anglès, "The Spirit of Catalonia" el 1946. És un text relativament breu que vol explicar al món què és Catalunya. Com ho va explicar també Pau Casals en la seva intervenció més coneguda, als Estats Units. Tots remarquen l'existència d'un sistema "no autocràtic" de govern a Catalunya des de l'Edat Mitjana, amb les limitacions, acceptades, del poder reial. La relació i compenetració d'ambdós és forta. El llibre, editat en anglès, té una dedicatòria clara: "For PAU CASALS a great artist and a great Catalan".

També cal dir que és el temps de màxim reconeixement científic. Ell mateix ho escriu, en el text que va donar a Pla, parlant no de les fractures dels ossos, sinó de les lesions per esfondrament d'edificis que danyaven el ronyó, descobrint una segona circulació. Diu el mateix Trueta: "i amb la col·laboració dels doctors Franklin i Barclay un treball sobre la circulació renal que tan a prop ens portà d'obtenir un premi important" (Josep Pla. "Homenots, 2a. sèrie" Obra completa, Destino, vol. 16, p. 241). Igualment els estudis sobre l'estructura del teixit ossi.

Li ploïen els honors, la universitat de Harvard li oferí una càtedra, que no acceptà per restar a Europa. La situació a Cambridge estava consolidada.

** La tornada. Quan es jubila decideix tornar a Catalunya. Aquí sembla que el camí fou aparentment florit, però tampoc fàcil. És una figura que cal honorar, una

“patum” de la nostra ciència. Però no era pas un amic del règim. Va reprendre l’acció com a metge, però el temps ja havia passat.

** La continuïtat. Altres, en situació semblant, podien quedar més oblidats, o si més no esvaïts. Amb Trueta no ha passat això. En part pel seu propi pes. Però en gran part també per l’esforç en mantenir viu, actiu, el record d’una obra que en un moment determinat, des del punt de vista assistencial, en els anys de la guerra, va ser una font de salvació de malalts, salvant vides, evitant amputacions i per tant moltes inutilitats, molts “esguerrats”. I ensenyant als qui seguien una aportació transcendent en la història de la traumatologia i de l’ortopèdia, de la patologia esquelètica traumàtica. Això és el que ha donat ressò popular a la seva obra.

** **“L’Esperit de Catalunya”**. A la llarga serà la seva obra cabdal. Curta i llegidora, tothom la pot entendre. No és un manual o tractat científic. És un clàssic no solament del pensament, sinó de la voluntat d’un poble, també de la història de Catalunya. Publicat per Oxford University Press, el 1946, l’Institut d’Estudis Catalans en va fer una primera edició facsímil el 1985 i una segona el 2007. Té 198 pàgines, denses, de lletra compacta i petita, amb una gran quantitat de notes, 278, en els seus nou capítols. És doncs un text carregat d’erudició.

Comença amb una visió occitana, de les àrees del Languedoc que havien estat sota la sobirania del casal de Barcelona, somni esvaït per la desfeta de Muret de 1213. Té una visió clara de l’origen comú de la cultura occitana i catalana, que van quedar esberlades, amb l’actitud expansiva del regne de França i la sempre negativa del pontificat que temia la discrepància, potser més social que religiosa, que convertí en l’heretgia dels albigesos, dels càtars i que calia combatre. L’últim capítol, el novè, més comprimit, “Ex tenebris lux”, arriba fins el propi temps de l’autor.

Remarca el que creu més important per mostrar el que ha estat Catalunya al llarg de la història, és un poble antic, que en alguns moments ha estat capdavanter en l’aplicació de la llibertat, al nivell del seu temps, en les relacions entre els reis i la societat que regien, estaments nobles i eclesiàstics, però també la societat més civil, els municipis, els comerciants i menestrals, i fins i tot, en el límit del temps, el poble. I constituint organismes representatius que es reunien, s’aplegaven en les reunions de les “Corts”. És a dir l’inici dels Parlaments a Europa.

Un dels capítols, bastant inicial es titula “Evolving democracy”. La Corona d’Aragó era una estructura política federal, amb quatre nacions que tenien el seu propi autogovern: Catalunya i els regnes d’Aragó, València i Mallorca. Quan el 1412 arriba una dinastia castellana, els Trastàmara, que ve d’un país on el rei és absolut, que no hi ha representació institucional interna, ens trobem amb un primer xoc. A partir d’aquí comencem a tirar cap endarrere. Aquesta part és dons més d’història política, explicant com s’ha constituït, tardant uns quants segles, la tradició d’acceptar, o haver de tenir en compte, les opinions dels altres.

Després segueix l’explicació de les aportacions culturals catalanes, en un capítol titulat “La centúria d’esplendor”, però també abans. I en sengles, i amplis

capítols tracta de les aportacions de Ramon Llull i Arnau de Vilanova, de Ramon de Sibiuda, Francesc Eiximenis, Vicenç Ferrer, Joan Lluís Vives, Miquel Servet, i altres. Pla amb la seva sagacitat copsa i resumeix, crec que perfectament, la intenció de Trueta amb aquesta obra: “En el seu llibre sobre aquest país el que li interessa essencialment és posar de manifest l’aportació del nostre poble als coneixements generals del món en l’època nacional catalana que no foren pas vulgars precisament...”. (loc. cit. p. 251)

El record d’aquesta aportació de Josep Trueta durarà segles, convertida en un clàssic.

(*) Intervenció en la sessió d’homenatge a Josep Trueta celebrada el 18 d’octubre de 2015 a l’Aula Magna de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona.

ANNEX: JOSEP TRUETA (ANTECEDENTS MÈDICS FAMILIARS)

****arrel Puigredon (?)**

Antoni Puigredon. Cirurgià documentat a Artesa de Segre el 1760 (M. Camps)

Francesc Puigredon. Cirurgià, exercí a Artesa de Segre el segon terç del segle XVIII. Casat amb Maria Paula Batlle.

Francesc Puigredon i Batlle, cirurgià, documentat el 1766 a Barcelona

Gaspar Puigredon i Batlle, cirurgià, nat a Ponts, graduat el 1768 com a cirurgià romancista. Casat el 1766 amb Josepa Sàlvia.

Josep Puigredon i Batlle, cirurgià, nat a Ponts, cirurgià romancista el 1771. Casat l’11 de novembre de 1768 amb Maria Anglès, filla de Joan Anglès, cirurgià de Reus. Residí a sant Cugat del Vallès.

Blasi Puigredon i Sàlvia. Nat a Les Avellanes, cirurgià romancista d’un examen el 1798.

Josep Puigredon i Sàlvia. Nat a Barcelona. Batxiller en medicina a Saragossa, graduat el 1792 i revalidat el 1794.

Blasi Puigredon, cirurgià que exercia a Alentorn (Noguera) (Cens de 1840. Arxiu RAMC)

Jaume Puigredon, metge-cirurgià, exercia a Artesa de Segre (cens de 1840) (id)

(arrel Trueta)

Josep Trueta. n. Cubells. Cirurgià. Casat el 25 de febrer de 1721 amb Margarida Briu (Arxiu del Pi)

Francesc Trueta. Nat a Cubells. Cirurgià. Casat el 25 de febrer de 1721 amb Margarida Briu; i en segones noces el 14 de febrer de 1724 amb Victòria Planas (ACB) (tot i la diferència de nom deu ser el mateix)

8. **Antoni Puigredon**, cirurgià pare de Raimonda. Avi matern d'Antoni Trueta i Puigredon

7. **Antoni Trueta**, cirurgià d'Artesa de Segre, pare d'Antoni Trueta i Puigredon. Fill de Francesc Trueta, sastre de la vila de Cubells, bisbat d'Urgell) i de Maria).

Casat amb Raimonda Puigredon (p. 19, Fragments). També filla del cirurgià **Antoni Puigredon** (8. en aquesta arrel), i d'Antònia.

6. **Antoni Trueta i Puigredon**, metge, nat a Artesa de Segre el 14 d'abril de 1763, llicenciat a Osca el 1790. Casat amb Josep Granyó (DBMC) (besavi del meu avi; Fragments, p. 19). Era, doncs, fill de cirurgià, i també net de cirurgià per via materna.

5. ?

4. (Besavi: *Rafael Trueta*, nascut a Artesa... diu que l'any 1854 estava domiciliat a Lleida). No consta la professió

3. **Josep Trueta i Montardit**. Cirurgià que exercí a Lleida a l'últim terç del segle XIX. Casat amb Júlia Secchi Farauo, de Vinaròç. (M Camps) -- (**farmacèutic a Lleida?**). En canvi el propi Josep Trueta diu que aquest avi "s'establí en una farmàcia al carrer de la Paeria de Lleida" (Frag. p. 20). Cap el final de la seva vida s'instal·là a Barcelona i féu de professor de francès a l'acadèmia d'un amic seu, Gabriel Claret (Frag. p. 22).

2. **Rafael Trueta i Secchi**. Nat a Lleida el 10 de novembre de 1870. Metge a Barcelona. Casat amb Mercè Raspall

1. **Josep Trueta i Raspall**. Nat a Barcelona el 27 d'octubre de 1897. Mort a Barcelona el 19 de gener de 1977

Rafael Trueta i Raspall. Metge. (Barcelona, 7 de febrer de 1902 – Cuernavaca, 11 de maig de 1958).

Nota: no sempre s'ha trobat documentació suficient per a determinar amb exactitud el pas entre generacions.

Dr. Josep Trueta i Raspall

Portada de les memòries del Dr. Josep Trueta

Dr. Rafael Trueta i Secchi, el seu pare

Dr. Rafael Trueta i Raspall, el seu germà, que s'exilià a Mèxic